

op de figuur
an Gorter de
iedenis, men
zijn dichter-
an zijn voor-
daaraan een
te „Mei“, het
bewondering
gste van de
zeiden, het
at het bewijs
ijden golving

over „Mei“
at heeft Kloos
geleerde ver-
alleen maar
dicht aan te
onheid ervan
velen met
ehing gebaat

ij vooraf te

ers Mei niet
ating hem al
individuele
ve in het vo-
lan een pas-
vorm, als wat
„Mei“ is een
gedicht vaag
van rythme
ereiken. Men
verk naderen
oorgans ook
oort als licht-
e detailleeren

n moet naar
het geheel,
n „Mei“ heel
et een op het
wyl de im-
lement is en
het denkend
vend gevoel
mphonie dan
rijkdom van
en men moet
ontleden.

wil, doe dat
chterelkaar“
er zorgvuldig
zich kan be-
heid spreken
ende beelden
— ik meen
mag tot deze
schoorvoetend
len lezer iets
n haast.

en“, waarvan

oonen avond
aandrijven op
en maan....
lijkheid; zoo
blad geblazen
een fort van
wd, gaat ze
slaap wordt
van een rij
eeklagen van
t, wegdragen
n haar wekt
het ontwaken
is, die „Mei“
-in-woorden“
cht door het
ien en overal

p ze weer,
elkaar
a ziet —
liet:
rand
nd
llen
tlen

geen last.

ad beeld hier
nde bloemen-
ikkingen als:
palentie van
komt. Gansch
n de dichter,
erglans van
duin en het
en de weide,
den mensch.

De Mei, die de Lente brengt, toovert over alle verhoudingen de fonkeling van licht. Die zien we over de figuur van den boer, werkende op zijn land („goudvlokken sneeuwden op zijn werkpak neer“), over het dorpje in het dal, de kinderen, die uit school komen, den bouthakker in het bosch; zelfs in de zwarte smederij van den smid blinkt het ijzer onder de hamers, en over de achterbuurten van de stad sprankelt licht. 't Is alles, alles schoonheid, blijheid, tinteling van kleur, wonder.

Dit nu is allereerst de verdienste van Gorters „Mei“. 't Is een impressionistisch natuurdicht, een schildering van de lentepriacht en de scheppingsweelde, een klankencompositie, waarin „de Hollandsche natuur en het Hollandsche duinlandschap zichzelf uitzingen“, zooals Frans Coenen zegt. En dat alles, ofschoon in ongewone dichtvorm gesteld, in onvolkomen rijmen en soms onzuivere rhythm, is duidelijk en volkomen te verstaan, als men niet zoekt naar detailvoltooiing of werkelijkheidsbeeld, als men die verzen beschouwt, „niet“, aldus Kloos, „door reflectie gefatsoeneerd en door abstractie bijeengehouden, maar als de essentie der poëzie zelf“.

Evenwel, — en we vinden dat bij vele dichters, die van de schoonheid zingen — door de genieting van deze schoonheid heen schemert toch aanstonds de weemoedige gedachte aan haar vergankelijkheid. Als Mei, „moogestrooid“ zich neervleit in 't gras, vindt ze daar de stroommif, die haar, zonnekind, van alles over het leven vertelt en haar voorbereidt op komende donkerheid. Maar spoedig trekt Mei weer verder, met den dichter, en andermaal zien we het lentelicht „dampen“ over 't land. Tot Mei eindelijk zich te slapen legt in een duinkuil, vol bloeiende erica.

..... De maan bezag
den ganschen nacht haar met een gouden lach.
En in de trillende schemer'ring van het woud
Raakten twaalf kleine ridders telkens 't goud.
Dat van de maan door de zwarte takken brokkelt.
..... Ze droegen witte mantels, uit tricot
Baretten wit gestruisveerd, stapten zoo,
De maan glom in wapens, den heuvel op,
En scharden in een kring zich op den top.
.....
Dat zijn de twaalf nachturen die daar staan.

De tweede zang verplaatst naar een ander landschap, rotsig bergland, waarover de zon opgaat, die Mei ontwaken doet. Ze herinnert zich, hoe ze den vorigen avond is ontroerd door een wondere stem en, terwijl ze daarover mijmert, hoort ze die stem opnieuw en ziet nu ook op den besneeuwden top den zanger zelf. Het is Balder, de jonge God. Vroeger woonde Balder in Wodans paleis, was een god van geluk en vreugde, die de hagelwolken wegjoeg van voor de zon en met zijn geliefde Idoena de blijde festijnen vierde in de feestzalen der onsterfelijkheid. Maar op een morgen, toen hij ontwaakte aan het strand der zee, was blindheid over hem gekomen. En met die blindheid is langzaam vervraagd de herinnering aan wat vroeger is geweest:

Henen is
Hengenis
Van lust en droefheid, die ik nimmer droeg.
Schemering
Binkeling
Deden verdampen herinnering.

En nu hij niet meer zien kan om zich heen, is hij geheel in zichzelf gaan zien; in zijn vereenzaming is hij verdiept geraakt in een beschouwen van de ideale wereld, veel hooger en schooner dan de reële wereld was, waarvan hij te voren genoot. Symbolisch wordt dat ideale voorgesteld door de muziek. De muziek is alles voor hem geworden:

..... Muziek heeft met alle dingen
Niets meer gemeen, en alle vreemde zinnen
Zijn blind voor haar.....

Zij is de liefste, allerliefste; moeden
Die zich moe leefden aan het zien en smaken
Der volle wereld, drinken haar en raken
Haar soms met lippen, willen haar altijd —
Zij geeft van alles hun vergetelheid
Zielsleven is muziek.....

Er is niet één
Neen, neen, niet één
Die zoals ik haar woestenijen kent —
Zij is mijn kluis
Mijn vaderhuis
Mijn stad, mijn hemelent.

Zij is voor Balder, naar Dr de Moor schreef: „het in zich geconcentreerd zijn om den makrokosmos in den mikrokosmos der eigen ziel te vinden, onafhankelijk van de omringende wereld der vergankelijke dingen“.....

Verrukt luistert Mei naar Balders zang. Ze is al de blijheid van haar vreugdeleven vergeten. Verlangend strekt ze de armen naar hem uit — maar op hetzelfde oogenblik is hij verdwenen. En dan zit Mei verlaten „aan 't strand van eigen leed“.

Hier staan we voor een der meest eclatante gedachten van het werk. Zoolang Mei juichte om haar bloemen en kleuren, was blijheid haar deel. Nu ze verlangen gaat naar dieperen, geestelijken inhoud, is het met die onbevengde vreugde ge-

daan. Verlangen is in haar geboren, en daarmee is de smart in haar jonge leven gekomen. Perk in zijn „Iris“ behandelde diezelfde gedachte, die zoo geheel aansloot bij het pessimisme, dat allen Tachtigers eigen is. 't Is de symbolisatie van het proces in de menschenziel, door Perk zoo schoon weergegeven in die enkele woorden van Iris:

Mij is gemeenzaam
Wie even eenzaam
Het leven verlangende slijf
En in zijn tranen
Zijn vreugde zag tanen.....

Mei moet Balder beminnen — en hij verdwijnt uit haar gezicht.

Nu volgt de lange reis, die zij onderneemt, om Balder te zoeken. Geholpen door Zon en Maan, haar ouders, trekt ze naar Wodans paleis, omhoog tot boven de wolken. Maar ze vindt hem in de godenzalen niet. Wel ervaart ze de smart van Vader Wodan om zijn verloren zoon. En dan gaat ze terug, naar de aarde. Overal voelt ze zijn nabijheid:

..... haar verlangen werd zoo groot, ze kon
al deze aardse dingen niet meer aanzien
van tranen en van liefde, en in waanzin
voelde ze hem in ieder ding.....
Ze liep door weiden en op heuvelen
ze liep op bergen en door wateren
overal was ze en zag zijn gelijk
In alles, maar hem niet.

Tot ineens ze hem vindt, in een vallei.
En dan wordt het bevestigd verlangen een hartstochtelijk nemen:

Ze nam en zwolg hem in, in hare oogen,
En sprong vooruit en greep hem en gedoogen
Wou ze niet, dat hij sprak, ze drukte hem
De lippen met de hare toe, hun stem werd
niet gehoord, heel lang, ze zat dichtbij
Tegen hem aan en boog zich en voorbij
Zijn borst, haar hals omhoog, stilde ze zoo
Haar dorst.....

Eindelijk belijdt ze het hem

Gij zijt geheel in mij en ik behoorde
u al zoo lang, ik weet niet meer wat is
Uw of mijn leven, uw gelukenis
Ben ik, gij mijn — wordt nu een kind geboren
Uit u en mij, dat zal ons toebehooren
Gelukkig, omdat wij beiden zijn
Elkanders liefde waard, ik uw, gij mijn.

Maar dan komt huiveringwekkend somber Balders antwoord

..... hard
als steenen woorden: Nooit, nooit, nooit.

Wat Mei wil is bestendiging en vermeerdering der vergankelijkheid en daarom moet Balder haar afwijzen: hij kent alleen de muziek der ziel:

Alles is beeld, is beeld van haar, en vroeg
of laat valt het ineen in stof, zij blijft,
Wat er ook om haar valt en henedrijft.
Wie dus zijn ziel is, is zichzelf een God.
Ik ben mijn ziel, ik ben de een'ge God.
Er is nu niets meer dat mijn blindheid heelt,
Mijn God, mijn ziel, naast haar bestaat geen beeld.
'k Word stil en niets bestaat meer dan mijn ziel,
Geen ding, geen woord en niets, dat mij ontviel.
Haar wil ik hebben, heb ik, en niemand
Dan zij, mag met mij wonen in dit land.

Toen stond hij op.....
Zij wist dat hij voor haar niet was en zinken
Begon ze langzaam, sneller, en zijn stem
Bleef in haar ooren, dat was al van hem.

In den derden zang, die nu volgt, vinden we Mei samen met den dichter. Deze zat in den nacht, peinzend aan den oever van een rivier, toen ineens Mei naast hem stond en begon te vertellen van haar smart.

..... toen zei ze mij
Wat ik al wist en zei ook rij aan rij
De Balderswoorden, godd'lijk, wonderbaar.

Zoo zitten ze tot de morgen komt. Dan gaan ze samen weer door de mooie, opwakende landen en zien het ontwakende leven. Dan ontmoeten ze ook weer de stroommif, die in den eersten zang Mei over komende donkerheid gesproken had. En zij zegt duidelijk, waarom Mei's droefheid komen moest:

Balder en Mei, dat was een schoone droom,
Als dat geworden was, dan konden loom
Wij allen nederzitten en wel sterven
Alle demonen: en wie dan beërvan
De aarde zou..... maar dit is niet geweest
Zij zit daar weer alleen — even verweerd
Als alle vrouwen zaten op de aarde,
Die hem eens hoorden.....

Het schoone, maar dat vergankelijk is, kan niet gehuwd worden aan de eeuwigheidsmuziek, het onvergankelijke van de Balderziel. Ware dat mogelijk gebleken, dan zou alles „vergoddelijk“ zijn, dan zouden niet meer de demonen, maar het op-erste schoon op de aarde heerschen. Nu is dat een illusie: de stroommif zegt het, maar 't blijkt ook als de dichter en Mei de staf binnenkomen, waar

een listervink (die) zat gekooit gevangen
En zwarte menschen liepen met verlangen
naar huis als moede beesten.....

En de zekerheid, dat nooit haar verlangen gestild worden kan, betekent voor Mei de dood. Nadat ze den nacht heeft doorgebracht in het huis van den dichter, staande voor diens venster dat uitzicht geeft over de stad (dit gedeelte is zwaar in z'n fantasie en moeilijk te verstaan) komt het einde. Een prachtige dag is het:

Blauw was de hemel tusschen 't groene loof.
Het roerloos loof, de wind was stil en doof.

Mei staat in het ongerepte gras (de natuur rondom haar is heerlijk dan ooit) en buigt dan zachtens het hoofd:

En bleek en bleeker werden hare wangen
En flauw en flauwer werd ook het verlangen
Dat in de oogen brandt der sterveling.

.....
Ze duizelde en in die duizeling
werd ze zoo licht, een veer die uit den zwing
Der duive valt; ze daalde en viel niet:
Zoo valt een rietstam over in den vliet.

Dan neemt de maan het lichaam van haar gestorven dochter in de armen, de dichter legt het in een boot en aan het strand, waar Mei eens geland was, begraaft hij haar:

Ik groef een graf waar golven komen toe-
Dekken het zand en legde haar daar neer,
Daar over zand: de golven komen weer
En dalen weer met lachen of geschrei —
Daar ligt bedolven mijne kleine Mei.

Zoo is de inhoud van dit wondere gedicht „een teeder weefsel van levend beweeg, een ziel van muziek, die weesjuichend heeft over zijn eigene schoonheid“ (Kloos). In een overstelpende rijkdom van beelden herinnert het aan 't Homerische epos, in een weelde van woordklanken is het een „slingren van zilveren ringen van liederen“ uit de eenzaamheid van den dichter, zooals Balder zingt in zijn onvergankelijk loflied op de muziek, is het een jubelzang op de schoonheid van het bloeiende leven.

En toch is het zwaar van tragiek wijl nitbeeldend het tragische van 't leven, maar ook van de dichterziel zelf.

Want de gedachte van het geheel is deze, zooals Frans Coenen haar aangeeft: De eeuwige durende actie van het leven (verpersoonlijkt in Mei) wordt bekoord door den zoeten zang van het naar binnen gekeerd bestaan (Balder). Mei zoekt Balder overal, vindt hem ook ten slotte, maar van een blijvende vereeniging kan geen sprake zijn, omdat een in schoonheid verdiept, een zuiver contemplatief leven onmogelijk is; de mensch wordt gedwongen tot activiteit om des bestaans wille.

En in de Balderfiguur is tevens aan het beeld van de dichterziel gestalte gegeven. Want — waar is het Frans Coenen, die het duidelijk maakt — Balder wordt voorgesteld als de zichzelf verwerklikende en het in zichzelf genoegzame tegenover de buiten zich scheppende andere goden. En Gorter nu is als Balder: ook hij heeft de actie binnen den eigen kring der persoonlijkheid willen houden. Maar hij moest ten slotte ondervinden dat zulks niet mogelijk is, omdat de levensdaad en de droom der dichterlijkheid niet te verzoenen tegenstrijdigheden zijn. In het conflict Balder—Mei is dus iets van zijn eigen strijd gegrepen, die, wel nog niet in die mate als later maar toch van meet aan, zijn leven moeilijk heeft gemaakt. Alzoo is er in dit gedicht ook de nitbeelding van het tragische in de dichterziel zelf. En die tragiek is in beide gevallen deze: de mensch smacht naar vrede, naar vereeniging in de eenheid der hoogste liefde en schoonheid, maar hij vindt die niet en daarom loopt dat verlangen uit op vereenzaming en droeven dood.

Verstaat men dit, dan is het ook duidelijk, dat, en hoever we als christenen afstaan van dezen zanger der schoonheid. Want deze gedachte is de belichaming van het pessimisme der Tachtigers, dat voortvloeit uit hun antireligieus denken. Het probleem der verzoening is hier zuiverder gesteld dan waar ook in de Tachtigerspoëzie, maar in de oplossing komt het niet verder, eindigt het ook aan de oevers van „de koele meren des doods“. En daartegenover is het de triomf van den Christen, dat hij de oplossing volkomen en voor eeuwig weet in het kruis van Christus. Voorts is „Mei“ in zijn jubel over de heerlijkheid der natuur, die tot een vergoddelijken van haar schoonheid voert, pantheïstisch. Heel sterk komt dat pantheïsme uit in Balders antwoord aan Mei, zoo, dat het geen nadere aanwijzing behoeft, hoe ook in dezen een groote afstand ons scheidt van den geest van dit wondervolle werk. En ten slotte is het in zijn vorm en conceptie, zijn taal en beeling hyper-individualistisch en ook daarin wordt het gedragen door een mentaliteit, die de onze niet is en nimmer kan zijn.

Inderdaad „Mei“ is een „nieuwe lente en een nieuw geluid“ geweest en nog altijd glinstert erover de pareling van literair schoon, ook voor dezen tijd, die een zoveel verder gevorderd seizoen is. Maar, dragend de kenmerken van zijn Tachtigersafkomst: pessimisme, pantheïsme, individualisme staan wij principieel tegenover den geest, dien het ademt en de gedachten, die het draagt.